

jövőben a világalom, a melyen belül a germán népszellem viszi a főszerepet. A miért is a kulturállamok szövetségére, az intelligentia világalalmára kell törekednünk. A népesoportok pacifikálása megköveteli az egyes társadalmi rendek pacifikálását. A socialis béke legyen jövő socialpolitikánk követendő vezérfonala, a mi csak úgy lehetséges, ha szakítani tudunk *Marx* kollektivismusának és *Nietzsche* individualismusának socialis szélsőségeivel. A történelem értelme nem lehet más, mint „die Heranbildung des höheren Menschen-typus, des *Socialmenschen*“. S ha mult század alkonyát a *politikai és vallási*, úgy századunkét a *socialis felvilágosodás* korának lehetne nevezni.

Valóban becses „adalékok“ *Stein* optimistikus sociologiai ízű és tárgyú értekezései és tanulmányai századunk alkonyán egy jövendő kulturphilosophiához. A socialis kérdésnek a philosophia elvi szempontjából való megítélésében social- és kulturbölcséleti műve úttörőnek fog bizonyúlni. A legmelegebben ajánljuk a jó németességgel is megírott s gondolatokban és tanulságokban felette gazdag művet illetékes szakköreink szíves figyelmébe.

Eperjes.

Dr. Szilávik Mátvás.

KÜLÖNFÉLÉK.

A csiki krónika egy jegyzetes példányáról.

A marosvásárhelyi ev. ref. kollégium könyvtárából nemrég a csiki krónikának egy Farkas Nep. János-féle kéziratos példánya került az „Erd. Múzeum“ szerkesztőjéhez.

Miután ezt a székelyek történetével foglalkozó szerkesztő megbízásából a Székely-féle 1818-iki kiadással összehasonlítottuk: minden értelmi és orthographikus különbséget — különösen a személy- és helynevek írásmódját — feltűntetve, a két szöveg közt mintegy 250 eltérést találtunk. Az összehasonlítás ellenőrzésére több helyen egy harmadik példányt is használtunk, mely éppen azé a Szigethy Gyula Mihály székely-udvarhelyi ref. tanáré volt, ki maga is hitt a krónika hitelességében, s annak tartalmát még 1836-ban tüzetesen ismertette, szinte mondhatnók, hogy lefordította.¹

A krónikát sajátkezűleg másolta le egy nyolczadrétű, lány táblájú, kéziratos könyvébe, melyben ezen kívül több apró jegyzete, s néhány verse is van.² Akár ezt, akár a marosvásárhelyi példányt vetjük össze

¹ Felsőmagyarországi Minerva. Tizedik évf. Negyedik köt. Kassa. 1836. 164—181 old. A fordítás és értelmezés azonban pár helyen téves.

² Eredetije a székely-udvarhelyi kollégium könyvtárából volt Szádeczky Lajos dr.-nál.

a nyomtatottal, az összehasonlítás kilencz-tizedrészben a kéziratok előnyére dől el, a melyek közül ismét a vásárhelyi tisztább és jobb. Ez nagy ívalakban, széles margókkal, 15 oldalra terjed, s hihetőleg vagy épen Farkas Nep. János somlyói pap kézírása, vagy az ő kéziratából készült pontos, egykorú másolat.¹

Farkas Nep. János neve kétszer fordul elő benne. Először mindjárt a cím után, a hol röviden csak ennyi van: „Transumta per Joannem Nep. Farkas, praesbiter saecularis Anno 1796.“ Még egyszer ott olvashatjuk aztán abban a záradékban, melyet már egy más kéziratból Szabó Károly közölt.²

Töle származnak a lapszélékre írott rövid feljegyzések is. „Optimativae reflexiones transumentis“ a címök, s lényegében igen kevés értékest tartalmaznak. Legfőlebb írójuknak arról a kritikátlan eljárásáról tesznek bizonyosságot, hogy egyes székely családok leszármaztatásával csak úgy dobálódzik. Mindenesetre ebben is a krónika intenióit követi. Különb első jegyzetét oda tette, a hol arról van szó, hogy a törvényszegők büntetése a *Bond* várában székelő rabonbán előtt történt.³ Míg itt a helyet jól határozza meg,⁴ már nagyot mond, mikor az Aporokat és Ugronokat minden lelki furdalás nélkül, egész kurtán a krónika által Árpád idejében szerepeltetett *Zandirhám* unokáitól *Upour*-tól és *Ougroun*-tól származtatja.⁵ De ilyen könnyen származtat más családokat is. A Sándor, Sombori, Bors, ikafalvi Dombi, a Kászon-széki Blasi, a csi-kszt.-királyi Andrási, a Szörtsei, Csáki, Lázár, csikdelnei Incze, a Nemes, Béli Lajosi, Zámbó, Török és Dósa familiák számára mind kap egy-egy heros eponymost a krónika névtömkegében.

A többi jegyzet leginkább a helynevekre vonatkozik. Egyikben a krónika Vacsárkjáról az a megjegyzés van, hogy most Vacsárcsi-nak⁶ mondják, a másik azt mondja, hogy a Sósmező, a hol Upolet fiát megverték, térség Rákos és Madaras között. Az „Alpes Tatár“ neve ugyancsak egy jegyzetben Tatár havassára van fordítva. A nyomtatott szövegben⁷ hibásan szedett Ruha itt Rüka néven fordul elő, s a jegyzet azt mondja róla, hogy most tulajdonképen Rikának hangzik. A krónika Ügy-folyója, a Fekete-Ügy, a Nyrgötz pedig a Csík és Kászon közt levő Nyerges hegy. A Bálványos vár romjai Torja és Csík-Tusnád között az erdőben megvannak, s ebben a várban volt egykor Isis

¹ A kollégium könyvtárába *Koncz József* tanár értesítése szerint — a kinek szívességéből a kézirattal foglalkozhatunk — Csíszár L. adományából került.

² Szabó K. A Székely krónika ügyéről. Kisebb Tört. Munkái II 128—139.

³ A krónika szövegében a Székely Nemzet Constitutioiban a 276. oldalon.

⁴ Jegyzete szerint: „Modo dicta Budvár, ultra, sed prope Udvarhelyinum, penes tamen Küküllő.“

⁵ Neveik után egyszerűen megjegyzi: Hinc familiae illustres Apor et Ugron.

⁶ Vacsárcsi.

⁷ 279. old.

bálványképe (!).¹ Megemlíti, hogy a Somlyó hegyén levő kápolnát tartják annak, a melyet a krónika szerint még Szent-István király állíttatott Becsek fiaival.² A krónika Gümét-je és Güméz-e a Gimes szoros, a Kükül a Nagy-Küküllő folyó, a „terra Kadits ducis“ most Kadicsfalva s Uopour fiának Görgőnek saját nevééről nevezett lakhelye vagy Gyergyó, vagy Görgény. Kénur fiát Gergelyt a Lokott havasára úzték, — a mely a Lok-kal egyértelmű,³ — a legkisebbik fiúnak pedig a Küküllő mellett Agy-földén jutott hely, s ez ismét egyik jegyzet szerint „talán“ a későbbi Agyagfalva. A krónika Nascalat havasa az, a melyből a Tatros vize ered, Csíkfalva nevét pedig Szent-Mihálynak a Vacsáresi-felé eső része tartotta fenn.⁴ Ezeken kívül van egy hosszabb s érdekesebb jegyzet is, de még mielőtt erre térnénk, röviden egyes eltéréseket meg kell, hogy említsünk.

Első sorban a marosvásárhelyi példány rabonbán helyett egész következetesen rabanbánt ír.⁵ De ez még nem lényeges. Sokkal érdekesebb, hogy a köre vésett törvények sok magyarázatra okot adott, nevét e példányból tisztázhatjuk. Most már egyaránt mellőzhetjük a krónika nyomtatott szövegéből a Hat Kő-ver-t,⁶ Zsombori Hat kő-törvényét, s Szabó Károlynak Hat Kew-zer-ét,⁷ mert a kérdéses elnevezés igazi alakja egyszerűen *Hat kövek*. Két más eltérésnél a vásárhelyi példány valamivel többet tartalmaz a nyomtatottnál. Ugy hisszük elég mind a kettőt szárazon egybevetni.

A Székely-féle kiadás 279. oldalán :

Blasu Filius maximus Markatis Gázon,

A vásárhelyi példányban :

Blásu *inter quos Harkáz constitutus est* Blasu filius maximus Horkatis Gázon.

A Székely-f. kiad. 286—7. old.

... Ducem Andoras post mortem Fratris sui gentiles Homines in Arce Gyula capite plecti curat,

A v helyi péld.

... . Ducem Andoras *in prandio occidit, sibique vendicavit Terram Supremi Ducis Andorás, qui erat Filius Generosi Militis Zámbou,*⁸ filii Szerány.

At Béla, Transylvaniae vajda rescians Siculorum Christianorum caedem ducisque Andoras post mortem Fratris sui. etc.

¹ Exstant rudera hujus in sylvis inter Torjám et Csik Tusnád olim *Tós Nád*. In hac arce erat idolum Isis.

² A krónika a 280. oldalon. — Az erre vonatkozó jegyzet így szól: *Traditio fert in monte Somlyo hodie exstans sacellum fuisse.*

³ Possibile, nunc Lok.

⁴ Csígfalva alakban még Orbán Balázs is említi. Székelyföld leírása II. 43. old.

⁵ Csak egyszer látunk rabanbánt, egyszer ramonbánt s egyszer rabarbánt. Valószínűleg mind a három tollhiba.

⁶ A krónikában a 277. old.

⁷ A szómagyarázat Szabó Károlynál. Kisebb tört. munkái. II, 58—59.

⁸ Jegyzetben: Zámbó familiae truncus.

Épen így a számos eltérés illusztrálására már a krónika első lapjáról¹ felhozhatók a székely nemek elnevezéseit, melyek közül azonban csak egyiké nagyobb, s úgy látszik, hogy ez is sajtóhiba (Háloni = Halom). Lényegesebb ezeknél a később előforduló sok különbség a tulajdonnevekben. Ilyenek pl. a következők:

A Székely-féle kiadásban:

Sarloirim Kakhaib
 Bucsinio
 Busona
 Szombathely ally
 Lonconarath
 Trarh
 Dobi
 Suragny,
 Jama arre Tseke parens
 Band²
 Borz
 Jorona
 Zrinany
 Boutron
 Blacceorum
 Ursloron
 Stelenae
 Onut
 Zoltán
 Isinne
 Hono
 Matnada
 Muhoel
 Fluvium Dán
 Patancha
 Janlagvár
 Dutka
 Sakate
 Dominum Zöld
 Abraam Luica Dudon
 Veére
 Anna Mikov
 Duanum
 Poarkotzi
 Joannes Filii
 Sanderbechi
 Halobechum
 Poladum

A marosvásárhelyi példányban:

Sarlowin Karszaib
 Butsuio
 Butona
 Szombat hegy ally
 Louconuarah
 Tzuth
 Bobi
 Sterayny,
 Jáma, Orre, Tseke, parens
 Bond
 Botz
 Forrona
 Zimány
 Bourzon
 Blacorum
 Ursulczon
 Stelerae
 Onuc
 Zalán
 Isume
 Hound
 Maetriada
 Michaël
 Fluvium Don
 Potárka
 Ján Lajoos³
 Dottka
 Lokott
 Damianum Zöld
 Abrám, Linea Dudor
 Reva
 Pauli Mikoo
 Daanum
 Barkoczi
 Joannes Filep
 Scanderbechi
 Halibechum
 Bladum

Ha a krónika külső hitelességét pontról-pontra czáfolgatni akar-
 nók, akkor mindenesetre foglalkoznunk kellene a tulajdonnevek orto-

¹ Székely-f. kiadás 276.

² Csak egyszer, a 281. oldalon.

³ Jegyzetben: Lajosianae familiae ortus ex inde.

graphiájával is. E tekintetben nagy az ingadozás. Alig van az egész szövegben állandólag következetesen írott név. A védelmezők ezt szertették a különböző korú oklevelek rovására venni, s azt az állítást is megkoczkáztatták, hogy ezeket és a hasonlókat csak a másolásakor írták át. De erre ismét azt kérdezhetjük: mi értéke van egy olyan másolatnak, mely állandóan az önkényesség és következetlenség jeleit mutatja? Azonban felesleges munkát végeznénk, ha a krónika hamisságát részletesen bizonyítgatnók, mert aligha van most a ki eredetiségében higgyen. Különböztet már ezelőtt húsz évvel Marczali rá mutatott azon állítás képtelenségére, mintha Radagais gót király idejétől (Kr. u. 407) fogva 1533-ig épen Csíkban oklevelek maradhattak volna. Ugyan ő figyelmeztet arra is, hogy a krónika a XI. sz.-ban csángókról beszél.¹ Már mest ezekhez vegyük még oda, hogy „eredeti oklevelek alapján“ tudja, miszerint a lengyeleknél valaki a XIII. sz. első felében *ezeres kapitány* (!) lehetett,² s egész sor nevezetes eseményt hoz csaknem elválaszthatatlan összefüggésbe azzal az állítólagos áldozókehelyzel, melynek 1412-re datált hamis évszámát *1533-ban* szövegébe veszi, holott erről az évszámról még a krónika hitelességének egyik legbugzóbb hirdetője, Orbán Balázs is kimondja, hogy a múlt században koholt „nagyon ügyetlen hamisítás.“³ Végül ugyancsak a krónika a 156 latin és görög nyelvű oklevélből összeállított tartalmának hitelességét „diáktalan embö-rök“-kel bizonyíttatja. Ez még akkor is nevetséges lenne, ha igazán használták volna az állítólagos okleveleket.

Most az a kérdés, kik voltak a hamisítók; mikor és mily alapokon hamisítottak?

A vásárhelyi példányban ezekre a kérdésekre is találunk némi útbaigazítást. De mielőtt erre térnénk, meg kell jegyeznünk, hogy a hamisítóknak nem volt tulságos nehéz munkájuk. Egész sereg könyv lehetett már birtokukban. Azonkívül 1794-ben Erdélyben, Kolozsvárt tartózkodott *Kovachich* Márton is, a kinek művében 1798-ban, tehát alig másfél évvel a krónika feltűnése után, adatok jelentek meg a székely nemekről és ágakról. Miért ne ismerhették volna ezeket az adatokat a hamisítók akár *Kovachichtól* magától, akár másodkezűleg? Vagy miért ne kaphatták volna meg azokat ugyan ők a székelyföldről is, mikor Bécsbe, a honnan *Kovachich* közli azokat, nagy valószínűséggel ismét épen a Székelyföldről Marosvásárhelyről⁴ kerültek? Mindenesetre ezek is eljuthattak úgy Csíkba, mint maga a krónika még 1796-ban Székely Mártonhoz, a Maros-szék határán, Sáromberkén lakó ref. paphoz, vagy Zabolai ügyvédhez, a kik még ugyanezen évben a történetkedvelő társaságnak benyújtották. S a *Kovachich* által közzétett adatokat a

¹ A magyar történet kútfői az Árpádok korában. 133. old.

² Így, magyarul, a nyomtatott szöveg 291. oldalán.

³ Orbán B.: A Székelyföld leírása, II., Csíkszék 59.

⁴ Székely Oklevéltár 79, 80 és V. 66—69. Az utóbbinál lásd *Szádeczky* megjegyzéseit is.

hamisítóknak valóban ismerniök kellett, mert a nemek neveinek sorrendje s csekély eltéréssel orthographiája is a krónikában és Kovachichnál teljesen azonos.¹

De most már térjünk át a vásárhelyi példány jegyzetére.² Ebben Farkas N. János a csík-karczfalvi másként nagy-boldogasszonyfalvi³ templomot egynek veszi azzal az áldozóházzal, melyet Zandirhám özvegye Rákos szomszédságában⁴ nem messze a víztől, a Vacsárkon túli földön 888-ban emelt. Ugyanerről a templomról 1802-ben Németi kanonok, az akkori plebános is azt írja Aranka Györgynek, hogy 888-ban építették.⁵ Mind a két paptól értesülünk arról, hogy 1796-ban a templomot megbontották, s Németi megírja, hogy benne és körülötte miféle régiségeket kaptak, Farkas pedig egy ott talált feliratos követ említ. A templom építési korára nézve ez tévesztette meg mind a kettőjüket. A kő felírata ugyanis, — a mint Farkasnál fenmaradt — a IX. században szokásos félnyolczas arab számjegyekkel az 1444. évszámot mutatta. Ezt sem Farkas, sem Németi nem értették meg, a 4-eseket 8-asoknak olvasták, az 1-est előlük elhagyták s így az 1444-ből 888-at csináltak. Ez a hibás olvasás nyújtott aztán alkalmat, hogy a datumhoz történetet faragjanak. Az évszám azt is elárulja, hogy a krónika, vagy legalább annak egyrésze 1796-ban készült. A csík-karczfalvi templomban ugyanis akkor találták az addig valószínűleg bevakolt feliratot.

Miután pedig a félreértett évszámot Farkas N. János hozza fel a szöveg hitelességének bizonyására, s úgy ő különösen a család- és helynevekre nézve is czélzatos megjegyzéseket tesz, azt kell hinnünk, hogy a krónikát vagy egyenesen ő koholta, vagy legalább a hamisításról tudnia kellett.

Kelemen Lajos.

A pusztakamarási templom kriptája.

Pusztakamarás, a báró Kemény család ősi birtoka, régtől fogva napjainkig nagy szerepet játszott ez előkelő főúri család történetében. Ott nyugszik (már nem a kriptában) br. Kemény Zsigmond is, a kitűnő publicista és regényíró.

A pusztakamarási régi templomot a múlt század derekán építtette újra gr. Kemény Ádámné sz. Rhédey Druziánna grófnő. 1886-ban

¹ Lásd krónikát a 276. oldalon s Kovachich közleményét a Székely Oklir. II. 79, 80 és V. 66—69. lapjain.

² A jegyzet egész terjedelmében a következő: Nota: Conjectura non improbabilis fieri potest: hanc aedem sacrificiū fuisse modernam ecclesiam, seu templum Nagy-Boldog-Asszonyiense, quia dum istud ad latera 1796. extenderetur, repertus est ibi lapis liminaris hac inscriptione (XV. sz.-beli arab félnyolczas jegyekkel az 1444 évszám) antiquitas praeterea murorum, caementis et absque o(mn)i tegula lapides compositi probabilitatem non inanem inducunt, (et huju) descriptionis adaequatae con(ven)it, et ejus temporis circumstantiae.

³ Oltfalva, Dánfalva, Karczfalva és Jenőfalva együtt alkotják a Nagy-Boldogasszonyfalva egyházközséget. (Orbán B. Székelyföld II. 86).

⁴ „In fine Rakussii“. Leghelyesebben *szomszédsággal* fordíthatjuk.

⁵ A levél Orbán Baláznál. Székelyföld. II. 87 és 88. old., a jegyzetben.

ismét újra építették a tőle leszármazott utódok, a grófnő egy régi levelében foglalt ohajtása szerint.

A legújabb restaurálás alkalmával, hogy miket találtak a kriptában, azt egy a br. Kemény család tagjai közt váltott levél töredéke így beszéli el:

„Először is a kriptát bontották fel, a mi nem annyira kriptának mint egy hosszú bolthajtásos sikátornak nevezhető, melyben egészen összeesett állapotban két nagy koporsó volt, és két kis gyermek koporsó. Az egyikbe egy hatalmas ember csontváza volt, de sem ruha rajta nem volt, sem pedig semmi fegyverzet, erről talán levették az értékesebb tárgyakat, mikor Gróf Rhédey Druziánna Bárnő Kemény Ádámné 1753 körül újra építtette a templomot. A második koporsóban egy asszony csontváza volt, himzett selyem ruha volt rajta, mely még most is oly kemény és ép állapotban van, hogy mikor húzták, pattogott, derekán magyar váll, és lábain papucs maradványai, a talp meglehetősen ép volt, ékszer éppen semmi; a harmadik fiatal leány lehet, ennek a nyaka körül volt az a csipke, melyet a skatulyában küldök, látszik, hogy hátul csatt kellett volna, hogy összetartsa a csipkéket, de ez gombostövel volt összekakasztva, melyet az idő rézrozsával futott be. A másik csipke egy kis koporsóból való, talán a dereka körül volt téve a gyermeknek; az ötödik koporsót nem bontották fel, mert ez még meglehetősen összetartott, mit az eszközölt hogy az egész kis koporsó talán fehér selyemmel volt behúzva, és három helyen pántlikával (mi most sárgás, de vagy kék, vagy rózsaszín lehetett) volt körülvéve és megkötve, reá szorítván egy kis koszorút; nagy csinosággal és gondnal lehetett kiállítva a szegény mama által, mi mostanig megtartotta számára a kegyeletet, és hozzá nem nyúltak, úgy is kis gyermekhez olyan értékes holmit nem tettek. Se név sem évszám nincs a koporsón.

Sok kutatás után úgy gondolom, hogy kikaptuk, kik nyugosznak a kriptába; minden arra mutat, hogy Kemény Boldizsár, (a fejedelem testvére),¹ és felesége Bornemisza Zsuzsánna (meghalt 1654.)

Ez a kriptá nem azon időből való, mikor a templom először épült, mert most hogy a fundamentumból is kiszedtek jó mélyen, látszik, hogy az első templom leégett, mert a fundamentumba bemenő gerenda végek egészen szénné vannak égve, és a pádimentum deszkákból maradt darabok, szén és törmelék fölé épült egy más gerendázat, mely elkorhadva látszik, olyanformán, mint a faholmi a kriptába. Tehát az égés utáni templom építéskor készülhetett a kriptá is. Erre a korhadt pádimentumra egy kevés törmelék fölé jött az új padlózat, az, melyet most szedtek fel. De majd ha a Pusztá-Kamarási templom egyszer a sok idő múlva újra épül, nem fogják mind ezt tudni, ha írásban el nem teszik, hanem azt hiszik, hogy csak az első építés a mostani, miután mind ezen phasisok elmosódnak az új építéssel.

¹ Erről Kemény János fejedelem önéletírásában ezt írja:

„Az szegény öcsém Boldizsár, Kolozsvármegyének főispánja, udvarhelyszéki főkapitány, ifj. Rákóczi György fejedelemnek főlovászmestere is vala, tökéletes erkölcsű, egyébíránt jeles, nyájas, bátor ember, hatalmas vadász ember vala, kit in anno 1657. 16. febr. délyest tájon 3 óra tájban homlokon lövének, csak nem messze tőlem sambori hostátban, az akkori boldogtalan lengyelországi hadakozáskor, elfelejthetetlen szomorúságomra, mint ki igen gyermeki állapotjában maradván árvájúl gondviselésem alá, nem különben mint gyermekemet tartottam, neveltem s volt ő is hasonló engedelmességgel, kinek az Úristen adjon boldog feltámadást. Az megnevezett szegény öcsémnek testét kisírtetém vissza Lengyelországból öregjebb fiammal, Kemény Simonnal Erdélyben, egyébíránt az is mostan talán velem együtt raboskodnék. (T. i. Krimben a tatár fogságban, hol önéletleírását szerkesztette).

A kapocs, melyet a két csipkével együtt küldök, az asszony vállán volt, először tűzbe tettük, hogy a rézrozsda róla leégjen, azután minden kitelhető módon takarítottuk, hogy ki lehessen venni, miféle anyagból van, de szebbre tisztítani nem lehetett, mi azt hisszük, hogy réz, és be volt vonva selyemmel.

A templom falába sok faragott kődarab is volt, ezek az elégett templom összetört maradványai lehettek. Egy palaköbe következő betűk voltak bevésve A. D. 1761“.

*

Eddig tart a levél-töredék, melyhez dr. *Kuun Géza* grófné szül. *Kemény Vilma* báróné szívességéből jutottunk, a ki kriptából kikerült reliquiákat kegyelettel őrzi.

Sz. L.

A „**Régi Magyar Könyvtár**“, a Heinrich Gusztáv szerkesztésében megjelenő, hézagpótló vállalat újabb kötetei a következők: I. *Fazekas Mihály versei*, kiadta dr. *Tóth Rezső*. (Ára egy forint). A „Ludas Matyi“ költőjének versei 1836-ban jelentek meg, de ez a kiadás már régóta könyvészeti ritkasággá lett. Azért új kiadásuk érdemes és hasznos munka volt, mert Fazekast fontos hely illeti meg költészetünk történetében. Tóth Rezső e kiadásba fölvette „Ludas Matyit“ is, úgy hogy az olvasó e kötetben Fazekas összes költői műveit kapja. Igen emeli a kiadás becsét a terjedelmes (94 lap) bevezetés, melyben Tóth Rezső a költő életét és munkásságát igen behatóan tárgyalja és főleg összefoglalja mind azokat a tanulmányokat és föltevéseket, melyek a „Ludas Matyi“ tárgyának eredetére vonatkoznak. A bevezetésnek e kimerítő fejezete igen becses adalék az összehasonlító irodalomtörténethez. — II. A „*Gesta Romanorum*“ világhírű mese-gyűjteménynek magyar fordítását Haller Jánostól (1695) újabban kiadta *Katona Lajos*. Hat század olvasói gyönyörködtek e gazdag műben, melyből az összes európai nemzetek költői hálásnál hálásabb tárgyakat merítettek. A rendkívül érdekes munka nem kevésbé érdekes történetét behatóan fejtegeti *Katona* a terjedelmes bevezetésben, melyben a gyűjtemény eredetét, elterjedését és fordításait alaposan tárgyalja, behatóbb figyelmet fordítva a hazai Gesta-kéziratokra, melyekről a külföld eddigelé tudomást nem vett. Ezenfelül a jegyzetekben gondosan veti egybe Haller fordítását az 1508-iki eredetivel és kimutatja, hogy a „Gesta“ már középkori kódex-irodalmunkra, de későbbi költészetünkre és népmeséinkre is hatással volt. Az 515 lapra terjedő szép kötetnek, melyet az első kiadás címlapjának hasonmása díszít, ára 2 frt. — III. *Faludi Ferencz: Téli Éjtszakák* cz. művét kiadta *Rupp Kornél* (Ára 80 kr.) A jeles író egyik legértékesebb és legérdekesebb könyve ez, melyet Faludi 1778-ban írt s Révai Miklós adta ki 1787-ben. A nyolcz éjtszakába foglalt elbeszélések nagyrészt idegen (spanyol és francia) forrásokból származnak, de Faludi teljesen magyarokká alakította át, úgy hogy a múlt századi magyar társas életnek érdekes képeiivé lettek. Stílje és előadása e műben is magyaros, nyelvtelhetsége itt is rendkívülinek bizonyúl. Egyes párbeszédei és leírásai remekes; nyelvének szemléltető ereje és keresetlen csínja megérdemlik a tanulmányt. Az új középiskolai tantervméltán vette föl a kötelező magyar olvasmányok közé.

A „királyi könyvek“ székely oklevelei.

Az országos levéltárban őrzött gyulafejevári káptalani levéltárban és kolozsmonostori konventi levéltárban levő Liber Regiusok székely vonatkozású okleveleinek regestái.

(Első közlemény).

1896/97. telét Budapesten töltvén, volt tanáromtól dr. Szádeczky Lajostól felszólítást kaptam, hogy az erdélyi fejedelmek Liber Regiusaiban levő székely vonatkozású okleveleket nézzem át és azoknak regestáit írjam ki. Én a felszólításnak készséggel tettem eleget.

A gyulafejevári káptalanban 29 Liber Regius van, de ebből 1 folyó számmal kettő van jelölve, az egyik a Báthory Kristóf és a másik Zsigmond idejéből, míg a 9. és 17. hiányzik; — a kolozsmonostori konventben 4 van, én az utóbbiakból azonban csak az 1591 és 1596 jelzéssel levő Liber Regiusokat használtam.

Az oklevelek regestái Báthory Kristóf uralkodásával kezdődnek. Báthory István fejedelemsége idejéből egyet sem találtam, a II. János okleveleinek a regestáit pedig közölte Szabó Károly a Székely Oklevéltár II. kötetében.

Közlöm a birtokadományozásokról, birtokban való megerősítésekről, nemesítésekről, lófősítésekről, gyalogosításokról, czéhlevelekről, stb. szóló oklevelek regestáit.

A rövidítésekre megjegyzem, hogy a birtokadományozásokról, megerősítéseknél nem rövidítettem. A többieknél pedig u. f. a. = újabb fejedelmi adomány (Nova donatio) lof. = lófősítési (primipilatus) n. = néhai; nem. = nemesítési. (nobilitatio) A fejedelmek nevével pedig A. M. = Apaffi Mihály; B. A. = Barcsay Ákos; B. G. = Báthory Gábor; B. I. = Boeszkai István; B. K. = Báthory Kristóf; B. Zs. = Báthory Zsigmond; Bn. G. = Bethlen Gábor; Br. K. = Brandenburgi Katalin; I. és II. R. Gy. = Rákóczy György.

A kötet és lapszám jelzésénél pedig kétféle módot követtem. A hol a regesta végén egy római és egy arab szám van; ott a római szám a kötet számot, az arab a lap számot jelenti; ezek a gyulafejevári káptalani levéltárban levő L. R.-ban levő oklevelek regestái. A kolozsmonostori konventben levőknek pedig ilyen a jelzések: Km. c. 1591 v. 1596.: 42.

Dr. Vass Miklós.

Abódi Gergely (Dálnok) gy. B. G. Gyulafejevár, 1608. jun. 10. V. 72.

— **István és János** (Makkfalva) gy. B. G. Gyulafejevár, 1608. jun. 10. V. 72.

— **János** (Vaja) lof. II. R. Gy. A ploesti táborban, 1655. jun. 28. XXXVI. 602.

— **Péter és Máté** (Dálnok) lof. Bn. G. Gyulafejevár, 1622. jul. 6. XI. 26.

Abos Mihály (Berzova) nem. II. R. Gy. A strojesti táborban 1655. jul. 7. XXVI. 605.

— **Mihály** (Csik-Jenőfalva) nem. U. o.

Abrán (Csik-Szt.-György) János nem. II. R. Gy. A strojesti táborban, 1655. jul. 7. XXVI. 605.

Abránfalvi Katalinnak, Hajdu Péter (Udvarhely) nejeének Fenyéden két jobbágy telket ad II. R. Gy. Gyulafejevár, 1653. márcz. 12. XXVI. 211.

- Adorján** (Gy. Ujfalu) András lóf. Bn. G. Gyulafejevárvár, 1625. aug. 9. XIII. 48.
- i (N.-Adorján) lóf. B. G. Maros-Vásárhely, 1609. decz. 15. VI. 410.
- Ádám** István (Sóvárad) lóf. II. R. Gy. A ploesti táborban, 1655. jun. 28. XXVI. 602.
- János és Lukács (Nagy-Ajta) nem. II. R. Gy. Gyulafejevárvár, 1650. márcz. 10. XXIV. 318.
- Ágoston** Bálint (Geges) lóf. II. R. Gy. A ploesti táborban, 1655. jun. 28. XXVI. 602.
- Gergely, György, István, Mihály és Pál (Baroth) lóf. II. R. Gy. A stroesti táborban, 1655. jul. 6. XXVI. 587.
- Márton (Ilyefalva) lóf. Bn. G. Szárhegy, 1616. márcz. 1. VII. 144.
- Agyagfalvy** (Agyagfalva) János lóf. B. Zs. Gyulafejevárvár, 1588. jul. 22. II. 39.
- Ákác** Imre és István (Csik-Szt-Tamás) nem. II. R. Gy. A stroesti táborban, 1655. jul. 7. XXVI. 608.
- Ákosfalvi** János és testvére Bálint (Ákosfalva) nem. I. R. Gy. Kolozs-vár, 1639. decz. 7. XIX. 149.
- Alárdi** Ferencznek (Panyith) u. f. a. a kerelő szentpáli kastélyára B. Zs. Gyulafejevárvár, 1590. máj. 15. Km. c. L. R. 1591. 13.
- Jánosnak és Máténak (Oczfalva) u. f. a. Oczfalván levő birtokukra B. Zs. Gyulafejevárvár, 1591. jul. 16. Km. c. L. R. 1591. 331.
- Albert** Balázs (Páké) lóf. II. R. Gy. Szamos-Ujvár, 1652. okt. 23. XXVI. 42.
- Gergely (Maja) lóf. II. R. Gy. Gyulafehérvár, 1652. jan. 23. XXVI. 112.
- István (Csomortán) lóf. Bn. G. Besztercebánya, 1620. jul. 3. X. 185.
- István és János (Makkfalva) nem. A. U. Gyulafejevárvár, 1679. jun. 2. XXVIII. 103.
- János (Esztelnek) lóf. B. Zs. Maros-Vásárhely, 1607. ápr. 5. IV. 15.
- János (Kecset) lóf. B. Zs. Maros-Vásárhely, 1607. márcz. 26. IV. 20.
- János (Malomfalva) lóf. II. R. Gy. A stroesti táborban, 1655. jul. 6. XXVI. 620.
- János (Oroszhegy) lóf. II. R. Gy. A stroesti táborban, 1655. jul. 6. XXVI. 620.
- Lőrincz (Zsögöd) gy. B. Zs. Gyulafejevárvár, 1584. jan. 19. I. 109.
- Albis** (Aldoboly) Péter lóf. B. G. Brassó. 1610. jan. 5. VI. 448.
- Alszegei** (Szozyor) Ferencz lóf. B. Zs. Fogaras, 1607. ápr. 28. IV. 30.
- Péter és Simon lóf. B. Zs. Gyulafejevárvár, 1607. julius 22. IV. 110.
- Ambrus** György és János (Futásfalva) lóf. II. R. Gy. Gyulafejevárvár, 1650., márcz. 30. XXV. 54.
- István és Mihály (Baróth) lóf. II. R. Gy. A stroesti táborban, 1655. jul. 6. XXVI. 587.
- Péter (Csik-Jenőfalva) nem. II. R. Gy. A stroesti táborban, 1655. jul. 7. XXVI. 605.
- Péter (Oroszhegy) lóf. II. R. Gy. A stroesti táborban, 1655. jul. 6. XXVI. 620.
- Tamás (Szováth) nem. Bn. G. Gyulafejevárvár, 1627. máj. 25. XIII. 32.
- András** Balázs (Lemhény) lóf. II. R. Gy. A stroesti táborban, 1655. jul. 6. XXVI. 618.
- Gergely (Amádéfalva) nem. II. R. Gy. A stroesti táborban, 1655. jul. 7. XXVI. 605.
- Gergely (Farkaslaka) lóf. II. R. Gy. A stroesti táborban, 1655. jul. 6. XXVI. 620.
- István (Csik-Rákos) nem. II. R. Gy. A stroesti táborban, 1655. jul. 7. XXVI. 605.
- András** János (Csik-Szt.-Simon) nem. II. R. Gy. A stroesti táborban 1655. jul. 7. XXVI. 605.
- János (Oroszhegy) lóf. II. R. Gy. A stroesti táborban, 1655. jul. 6. XXVI. 620.
- Mihály (Bankfalva) nem. II. R. Gy. A stroesti táborban, 1655. jul. 7. XXVI. 605.
- Anghi** András (Szent-Miklós) lóf. II. R. Gy. A ploesti táborban, 1655. jun. 28. XXVI. 580.
- Ferencz lóf. II. R. Gy. A ploesti táborban, 1655. jun. 28. XXVI. 580.
- Angyalos** Jánosnak Kapuson (Torda m.) több telket, Maros-Szt.-Királyon és Maros-Szt.-Györgyön részjóságokat ad Bn. G. Gyulafejevárvár, 1615. jan. 18. VIII. 9.
- Angyalossy** (Angyalos) János nem. II. R. Gy. Gyulafejevárvár, 1650. ápr. 1. XXV. 133.

- Antal** Balázs (Csehédfalva) lóf. B. G. Kolozsvár, 1610. ápr. 10. VI. 483.
- Balázs, Benedek és György (Gyergyó-Szent-Miklós) lóf. Bn. G. Fogaras. 1616. febr. 6. XIII. 246.
- Imrének, Kristófnak és Tamásnak u. f. a. Amádéfalván, Kadicsfalván és Szent-Tamáson levő birtokaikra B. Zs. Gyulafejevárvár, 1555. máj. 5. I. 312.
- István, János és Péter (Ilyefalva) lóf. B. Zs. Gyulafejevárvár, 1583. decz. 30. I. 172.
- János (Malomfalva) lóf. II. B. Gy. A stroesti táborban, 1655. jul. 6. XXVI. 620.
- Mihály (Tusnád) nem. II. R. Gy. A stroesti táborban, 1655. jul. 7. XXVI. 603.
- Pálnak Amádéfalván kilencz, Csik-Rákoson hat és Csik-Borsován egy telket ad B. Zs. Gyulafejevárvár, 1583. aug. 7. I. 95.
- Antalfi** Márton (Szent-Anna) gy. B. G. Brassó, 1610. jkn. 24. XI. 450.
- Máté (Makkfalva) lóf. II. R. Gy. A ploesti táborban 1655. jun. 28. XXVI. 602.
- Anthos** János és István (Réty) nem. A. M. Megyes 1663. nov. 1. XXVII. 745.
- György lóf. B. Zs. Gyulafejevárvár, 1591. jan. 21. Km. c. L. R. 1591. 128.
- Máté és fia Bálint és István nem. Bn. G. Gyulafejevárvár, 1628. máj. 5. XII. 90.
- Apor** Lázárnak Nyujtódon kuriával és Gelenczén részjószágot ad I. R. Gy. Gyulafejevárvár, 1639. jun. 21. XIX. 133.
- Nagy-Nyujtódon kuriával, Kis-Nyujtódon, Osdolán, Maksán, Polyánban, Szászfalun és Gelenczén részjószágot ad I. R. Gy. Kolozsvár, 1640. decz. 23. XIX. 218.
- Péternek Alsó-Torján hat jobbágy telket ad B. Zs. Gyulafejevárvár, 1590. márcz. 21. Km. c. L. R. 1591. 18.
- Aranka** v. Bithi István (Zágon) Ld. *Bithi*.
- Aranyosszékiek** Bástának megköszönik, hogy a szék tisztviselőit odavalókból nevezte ki, kéri pártfogását továbbra is. Km. c. 1596.
- Sennyey Pongrácznak hivatkoznak a fentebbi levélre és kéri pártfogását. Km. c. 1596.
- A hadvezetés alól felmentetnek. Bn. G. Nagy-Szeben, 1614. jan. 13. VII. 95.
- Áros** (Csik-Jenőfalva) János nem. II. R. Gy. A strojesti táborban, 1655. jul. 7. XXVI. 605.
- Aszalós** István (Bere-Keresztur) nem. II. R. Gy. Gyulafejevárvár, 1653. febr. 3. XXVI. 125.
- Márton (Maros-Keresztur) lóf. II. R. Gy. A ploesti táborban, 1655. jun. 28. XXVI. 602.
- Asztalos** (Tapóca) Lőrincz nem. II. R. Gy. A stroesti táborban, 1655. jul. 7. XXVI. 605.
- Attzél** (Hidas) János lóf. A. M. A kolozsvári táborban, 1662. jun. 17. XXVII. 669.
- Baboricz** (Aldoboly) Balázs nem. II. R. Gy. Gyulafejevárvár. 1652. márcz. 13. XXV. 595.
- Babos** (Szászfalu) Péter lóf. II. R. Gyulafejevárvár, 1649. febr. 13. XXIV. 66.
- Bacsó** Máté (Homoród-Almás) lóf. B. Zs. Gyulafejevárvár, 1589. ápril. 9. II. 413.
- Literati István nem. R. Zs. Kolozsvár, 1007. juni. 19. IV. 73.
- Bacsó** Márton, Balázs, István (Eresztevény) Bn. G. Brassó 1622. aug. 9. XI. 22.
- Bagoly** Ferencz (Bágyon) lóf. II. R. Gy. Segesvár, 1650. jan. 24. XXIV. 308.
- Bajcsi** Gergely, Miklós és János lóf. Bn. G. Szárhegy 1616. márcz. 1. VIII. 145.
- Bak** Ferencz, János, Mátyás és Péter (Csik-Szent-Imre) lóf. II. R. Gy. Gyalu, 1655. decz. 23. XXVI. 586.
- Ferencznek és Péternek (Hatolyka) u. f. a. Hatolykán levő házukra B. Zs. Gyulafejevárvár, 1591. máj. 2. Km. c. L. R. 1591. 225.
- Imre és Péter nem. II. R. Gy. A stroesti táborban 1655. jul. 7. XXV. 605.
- Baka** (Kurtapatak) János, Márton, Miklós nem. I. R. Gy. Gyulafejevárvár, 1643. máj. 1. XX. 167.
- Bakcsi** Boldizsár (Albis) nem. B. Gy. Brassó, 1610. jan. 14. VI. 458.
- Bakó** Imrének u. f. a. Csikfalván levő részjószága, B. G. Segesvár, 1610. jan. 5. VI. 422.

- István (Etéd) lóf. B. Zs. Gyulafejevárvár, 1590. szept. 22. Km. c. L. R. 1591. 24.
- Máténak u. f. a. Jobbágytelkén, Hodoson levő részjóságaira B. G. Segesvár, 1610. jan. 5. VI. 421.
- Bakos** András (Remete) és István lóf. II. R. Gy. A ploesti táborban, 1655. jun. 28. XXVI. 580.
- Bala** (Csík-Szent-Imre) György nem. II. R. Gy. A strojesti táborban, 1655. jul. 7. XXVI. 605.
- Balássy** Ferencznek (Véczeke) u. a. f. Rigmányban levő részjóságára B. Zs. Gyulafejevárvár, 1583. jun. 11. I. 55.
- és fiának Ferencznek és Mihálynak, Szent-Demeteren, Véczkén, Székely-Szálláson, Etéden, Ujfalun, Andrásfalván és Szovátán részjóságokat ad B. G. Gyulafejevárvár, 1609. jul. 20. VI. 271.
- Udvarhely szék főkirálybirájának és fiainak Ferencznek és Mihálynak Szent-Demeteren, Véczkén, Székely-Szálláson, Magyaróson, Etéden, Csöbön, Bordoson, Siklodon, Ujfalun, Andrásfalván és Szovátán részjóságokat ad B. G. 1609. okt. 17. VI. 394.
- Kelementelkén 18 jobbágyot ad Bn. G. Gyulafejevárvár, 1628. márcz. 29. XII. 78.
- Gergely (Szent-Anna) gy. B. G. Gyulafejevárvár, 1608. jun. 10. V. 72.
- István (Czokfalva) gy. B. G. Gyulafejevárvár, 1608. jun. 10. V. 72.
- János (Vadasd) gy. B. G. Gyulafejevárvár, 1608. jun. 10. V. 72.
- Péter (Bágy.) lóf. B. G. Maros-Vásárhely 1610. febr. 4. VI. 457.
- v. Szalay Péternek u. a. f. Lemjénfalván levő kuriájára B. Zs. Gyulafejevárvár, 1583. ápr. 27. I. 21.

Erdélyi Múzeum-Egylet.

I. Igazgató választmányi ülés.

Az E. M. E. ig. választmánya jan. 10-én tartotta ez évben első ülését, *dr. Szamosi* János elnöklete alatt, a ki az új évben minden jót, sikeres működést kívánt elnöki megnyitójában.

A folyóügyek elintézése után *dr. Békésy* Károly jelentést tett arról, hogy a *magyar-palatkai* leletet megbízatás alapján megvásárolták a régészeti-tár számára és pedig hat egymásba járó ezüst poharat, két nagyobb kivert ezüst poharat, egy övet s egy 1590 évszámmal ellátott ezüst kanalat s XVI—XVII. sz. ezüst érmeket, 21½ kilo súly mennyiségben, összesen 705 frt összegért. Ennek a leletnek kiegészítéseül *Sámi* László kir. ügyész szíves közvetítésével is több tárgy került a régiségtárba u. m. 12 drb ezüst gomb, egy ezímeres ezüst gyűrű, egy csomó kagyló-gyöngy s érem stb.

A Múzeum-Egylet gyűjteményei ajándékozás útján is szépen gyarapodtak újabban. *Széchy* Ákos polg.-iskolai igazgató egy selyemlapra nyomtatott 200 éves doktori értekezést, *Ferenczi* Zoltánné egy litografált régi imakönyvet s *Ferenczi* Zoltán egy régi algebra könyvet adományozott a könyvtárnak, melyekért a választmány hálás köszönetet szavaz az adományozóknak.

Titkár jelenti, hogy egy pozsonyi női divat salon a párisi kiállításra elkészített a küllővári sírleletből a Múzeum-Egylet tulajdonába került női díszruha utánzatát s ehhez adatokat kér, melyeket készséggel bocsátanak rendelkezésére.